

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Consequentibus Pertexens, Quae post beatum S. Xaverij
Obitum Soc. Patres ad Dei gloriam in iisdem Prouinciis gessere

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1667

79. Conuers. animorum factæ à P. Diaz, & ciu obitus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11445

loris, magna voce execraretur sua probra, sponderetque Deo emendationem, quam & mox præstitit, ciuitatem egressa, multis cum aliis, quæ olim publicè sceleratam secutæ, æmulatæ sunt pœnitentem. Quin & ipsis ex infidelibus erumpebant subinde qui Diazio dicente, palam sua detestarentur simulachra, & Christianis baptismo adiungi flagitarent: ex eiusdem vero familiari consuetudine haudquaquam parcius Dei cultus & animorum crescebat utilitas, erat enim omni hominum generi tam grata & accepta vt nihil non ab iis auferret, quod eorum bono fieri suauisset, tanta erat efficacia spiritus in eo loquentis, & auctoritatis qua summe venerabili pollebat. Restituta in melius per biennium Goa, censuit Quadrius Prouinciæ præses, egentissimam diuinorum, Malacam, non posse ab vilo fel eius quam à Diazio iuari; quare illum sub diem Christi resurgentis anno 1556, illuc eum misit, cum potestate procurandi res nostras in Iaponia & Moluco, quas inde propius spectaret. Carebat pridem nostris hominibus Malaca; ex quo enim lucrifames sacrilega Aluarum Ataidem transuersum egerat, ad intercludendam legationem Xauerij in Sinas, iusserat sanctus nostros omnes urbem deserere vindictæ ream quam postea luit, nec redierat dinceps in eam Societas, quamuis illac nonnulli petentes Iaponiam obiter transirent. Eò aduenit Diazus incredibili omnium voluptate; prodeuntis foras viri & pueri cerratim manus ad osculum prendere, isti Patrē sanctū vocare; rogare illi vt istis beneprecaretur, ita solitis olim cum Apostolo Indorum Xauerio, cuius amorem, & reuerentiam eius in posterum fratribus quasi hæreditate debitam conseruarant. Quæ res Diazio acres stimulos, sapienter putanti eadem se illa honoris compellatione qua quondam Xauerius à populo afficiebatur, vehementer obstringi vt illi se quam simillimum exhiberet, viuendi Sanctimonia, & agendi; etsi vel sola urbis profligatissimæ facies sat erat ad caritatem Diazij igne insolito vrendam: hæc tanquam patria communis, seu melius dixerò, nationum Orientalium commune hospitium, omnis generis sectas, omnis cæli & Soli trahebat mercatores, suorum non minus diribitores flagitiorum, quàm mercium, & mutatione incolarum perpetua damnata videbatur ad improbitatem quam nuper exuerat resumendam. Scio & lego Diazium insimulatum apud Borgiam Generalem inconsulti ex pulpito ardoris, & licentiæ in carpendis apertius vitii, & curatione acriori, quàm ferret eorum mollities qui malis suis lethali-bus gaudebant. Sed enim urbem tam inuerecundè facinorosam, & perditam, alius dicendi non decebat character, nisi quem amico Basilio magno Nazianzenus attribuit, cuius in consimili argumento, eloquentiam nominat, flammaram imbrem ab inhibenda vlcera, quæ scelerato vsu in grangranam ducta, nisi ferro, & igni sanabilia non essent. Vt cumque vero priuatam aliquem, iure an locus pupugerit, publico certè mirabiliter, profuit.

Fræquentissimus est & longinquus Malaca in Siamum, in

N

Iapo

79.

Conuert.
animorum
factæ à P.
Diaz. & c. u
obitus.

Iapones, & Molucenses commeatus, isque per maria tempestatibus, & ventis si alibi vsquam formidabilia, & nauigantium cladibus naufragiisque infamia, maxime vbi typhones regnant quorum violentiam explicuimus suo loco; ruebat in ea pericula cæcus hominum stupor, animo non tantum criminibus, pœnisque obnoxio sempiternis, verum etiam nouo insanix auso iram numinis proritabat, sublatis secum in easdem naues concubinis. Egit aduersus hunc stuporem è pulpito ea contentione Diazus, vt cum denique ad sui, & Dei cogitationem metumque excitaret, aboleretque tantam dementiam: ventis itaque ad vela vocantibus, tam multi ad eum mercatores, nauæ, milites confluebant, vt expiandis illorum animis, nox esset diei coniungenda. Illud singulare, summiq; ad religionis integritatem, & prouectionem momenti, quod legem ferendam persuasit qua clauderetur aditus Saracenis, potissimum vero Cascigibus ad Mahometem ethnicis inferendum. Exspirabat hæc lues hominum, multis procul ex locis Meca, Cairo, etiam Constanti-nopoli, & Lusitanorum nauibus uehebatur ignaris quam pestem ueherent quod mercatorum ornatu & specie venæna tegerent transmissique in Siamum, in Iauas, in Molucum, insinuabant se regibus ethnicis, promulgabant solennes criminum omnium condonationes; datis syn-graphis pollicebantur mira suo illo in turpi, & probroso præstanda paradiso; profeminati denique Alcoranni stabiliabant obseruationem. Queruntur, & desent literæ quæ à Patribus in Europam ex Molucensibus insulis scribebantur, partem earum præcipuam ab impiis illis Saraceno-rum Apostolis, impuro Mahometis fœdatam dogmate; eam vero nomi-ni Christiano, & Lusitanis conflatam inuidiam, vt qui eos antea legatio-nibus frequentabant ad impetrandos homines per quos à cultu fallorum Deorum perducerentur ad Christi fontem; postea induti Mahometem, armarentur ad eorum interneccionem: refert Diazus recens in Siamum appulso Casciges tam auidè à populo auditis, vt hianti ore ex dicen-tibus penderent, dicerentque illorum hauriendis verbis tanquam aura cœlesti se refici & interius consecrari. Quod magno subdit pudori mihi est, quoties aliquid de diuinis scripturis audio, quibus inest re ipsa virtus vitæ æternæ. Eidem Diazio Malacam nauiganti comitem se de-dit ex iis Cascigibus qui se legitimo Mahometis sanguine iactabat, hunc nauis præfectus Baticalæ leucis Goa viginti exceperat; multo armato-rum satellitio cingebatur qui diuinis illum colebant obsequiis; Malacam autem petentis mens erat, illinc traiciendi in Borneum, vbi familiaris illius symmsta, concionum suarum cantu pestilenti amplissimam insu-lam dementauerat Mahometi, eratque in tanta veneratione, vt occur-renti Rex Sumbaïam exhiberet, hoc est humum fronte tangendo cum salutarer, quod solia filijs patres, reges à clientibus exigunt: ab hoc igitur exorsus Diazus cum Præfecto sic egit Malacensi, vt promissione magnis cautionibus firmata adstringeret hominem ad relegendum ma-re in Indiam cum venti primum adspirarent. Post hæc erumpens in
sugge

suggestum, quo solebat dicendi fulmine, legem ferri expressit perpetuam ne quis Saracenus, aut Arabs, aut vndecumque Maurus, palmo vltra Malacam Lusitani vllius nauigio ferretur.

Iam contractus ibidem, & commercia negotiatorum vna lucri regebat, non conscientia amissis, & in meras fraudes dolosque descuerant: ipsimet clerici, forte iuris ignari, iniquo scenori palam dabant; quam item Diazius partem operæ suæ fecit, reductis ad æquitatem commercii, & mercatoribus ad rectam Christianamque mentem. Quod non sola pro concionibus damnatione auaritiæ affectus est, sed iuris, & rectæ explicatione, qua statis diebus æquas contrahendi tradebat regulas, quæ mercatoribus ita placuere, vt scripta conuenta ad eum deferrent expendenda, exigendaque ad iustam optati lucri moderationem: impudicitia præterea iniecit franos, Malacæ proiectus quàm totis Indiis volitanti ob deliciarum immensas illecebras, & lenitatem cœli mollioris. Ornatu femina incedebant, sic incomposito, & lasciuo, agebantque palam adeò licenter vt bacchanal perpetuum annus totus referret; & aiebant maritos ita velle, quamuis essent fortassis concubinae plures quàm vxores; quare nec sacris in ædibus nisi raro admodum comparebant, multo minus ad audiendum Dei verbum. Verum vt cœpit Diazius tonare ex pulpito & fragorem exerere minarum cœlestium, quo ciuitatem succuti oportebat dilo corporis, & animi lethargo captam, eam mox ad se traxit frequentiam quam templum non caperet; sed partiri hebdomadam diuersis cœtibus oporteret diemque vnum viris, alterum feminis, mancipiis tertium, tribui; quin & tenti podagra, membrisque aliis, ad eum audiendum, aliorum humeris ferebantur: dicendi porro argumentum, auditoris dictatis necessitas. De horrenda peccati grauitate, pœnisque illius temporariis, & æternis. Cumque ad effrænis & inueteratæ luxuriæ medicationem nihil sit aditu crebro Sacramentorum potentius suadere illa tam feliciter aggressus est, vt persuaserit, cœperintque adiri octauo quoque die, cum prius annuo Ecclesiæ præcepto rari essent qui satisfacerent. Atque hinc illico matrimonia honesta, concubinarum expulsio, Christiana cultus, habitus, oris & agendi modestia. Diuersam tamen ab hac inuit viam, ad eximendum morte, luto suo incoctum notumque concubinarium. Valebat is opibus, & subtilitate ingenij, eratque assiduus Diazij auditor, nec tamen extricabat sese à feminis quatuor suæ turpitudini mancipatis, ex dicentis ore id solum adnotans quod ingenium oblectabat: ex quo factum subinde vt etiam ex Patre quæreret de locis obscurioribus S. Pauli; & pater ignarus quid animantis esset quantoque illi potius expediret salutem in sacris paginis, quam acutas feruari expositiones, dabat quærenti operam libenter, & difficultates explanabat; quarum solutione mirè gaudens pergebat nouis Patrem occupare dum tandem admonitus cui discipulo magisterium suum commodaret, fingentem aliquando quædam S. Pauli se minus assequi, aliis eiusdem Apostoli acriter conuenit, quibus negat hominem

animalem quæ sunt Spiritus Dei percipere; interrogansque vitam cuiusmodi duceret? quales feminæ quatuor quas domi haberet? quàm indigna sentiret de Spiritu sancto, quem sibi suo in cœno putrescenti afflaturum fingeret radios ad introspectanda Apostoli arcana de quibus scitabatur. Hanc vero dissimulantis laruam, probique personam quid aliud esse nisi propriæ conscientiæ pudorem, & alienæ metum, reprehensuræ alioqui, publicè impudicum? qui Pauli occulta mysteria tam curiosè indagaret, cæcutire ad lumen naturæ ipsius docentis nihil Deum latere, non vereri homines præ Deo? verecundiæ timore non affici grauius quàm ignis æterni? Iam si tantum aueret inrelligere Pauli sensus, æquum esse ne prius animum obscurioribus fatigaret, quàm comprehendisset perspicuos & disertos; quale id quod eum spectabat tantoperè *neque fornicarij, neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt.* De his ipse quid tandem sentiret? secutusque interpretari ea verba, tam appositis hominem rationibus expugnauit vt Paulus quem antea curioso solum libabat ingenio, totus in eum descenderet. Sui ergo iam non falsus inspector, suæque infelicitatis non fictè conscius, Patri se integre docilem obtulit; concubinas, eiecit, confessione vitam eluit vniuersam, & alius denique ab eo qui fuerat totus vixit. Protulit quoque se erga infideles Diazij virtus vbique frugifera. Festis de meridie per urbem incedebat, multitudinem secum puerorum trahens, palmarum ramos subinde gestantium, à quibus mysteria fidei, & præcepta legis Christianæ concinebantur modulate, quod inuentum ciues ita delectauit, vt senes ipsi ac nobiles Lusitani, clauderent illud agmen sequerenturque pueros & cantus cum iis iungerent. Sub hæc aliquo in foro, vel vbicumque commodius consistebant; illic Diazius, sermonem habebat ad ethnicos quos magno numero adlegebat cæteris vel oblectatio, vel curiositas: illic diuites Lusitani, singuli seruos quorum interdum ad centum alebant ex nationibus variis; mittebant ad Patrem audiendum, cuius tum doctrina, tum recitatione puerorum quos instituerat ad mysteria fidei explicanda, nunquam vacuum rete ducebatur, sed semper aliquid fiebat prædæ, captique mox plenius eruditi, piscationi aliorum insistebant, nec vnquam Dominicus exhibat dies baptismis solennibus vacuus. Verum huic Deus latiore spondebat in regionibus longinquis, segetem animarum, si licuisset eò proficisci. Solor insula est nono fere ad antarcticum gradu, milliariibus Malaca mille, Sandaracha diues. Hanc è regione, amplior alia respicit, tribus vix leucis ab ea seiuncta; tertiam denique vocabulo Timor, leucis quadraginta negotiatores commerciis frequentant: incolæ alij alijs ægre magis de homine retinentes, feri, sine Deo, ex leges, nisi quæ illarum maximam Casciges quatuor, ex Bengala duo, ex Calecutio, totidem, Alcoranno suo deprauarant, & in ea populum constarant Mahometo, fanumque dedicarant. Reliquarum duarum incolæ, huiusque ad eò bona pars, in religionem Christianam mire proni & cupidè illam complexuri, si ad manum fuisset à quo illam audirent. Nam

&

Lusitani quos illuc egerat Mercatura, multos passim persuaserant Christi iugum, & nominabatur Ioannes quidam Soares cum honore, qui Regem Libonamæ, vrbis primariæ cum proceribus ducentis, Christo addixerat; & siue is ipse, siue ab hoc diuersus quod certo conijci ex locitabulis non potest, nobilis inter Lusitanos miles, Regem Soloris, & Reginam, multosque eiusdem insulæ fonte abluerat Christiano, institutus præclaris initiis latius, nisi mors illa præcidisset, Regi tamen de P. Diazio, eiusque Malacæ gestis rebus existimationem reliquit magnam, foreque si posset illum accersere, aut eius ex sociis quempiam, vt non modo id regnum, sed vicina omnia Christo nomen darent. His præoccupatus iudiciis Rex pius, primis ventis Malacam mouentibus (& oriuntur Ianio & Octobri) dat ad P. Diazium literas, quibus illum orabat plurimum ne grauaretur id iter suscipere, spondebarque itineris pretium conuersionem multorum populorum; quæ cum literæ responsum aliud non tulissent, quam quod potest à religioso viro dari ex nutu obedientiæ suspenso; stare se scilicet accinctum ad iter, & Regis obsequium; tantum vt iijannuerent quorum arbitrio regebatur, se primis Goam ituris nauibus, ad eos scripturum; Rex suorum salutem, regni que proprii, quoad licuit firmaturus, ad eum Malacam ex fratre filium transmisit, optimæ indolis adolescentulum, vt imbueretur Christiana institutione, possetque redax toti regno eius magister auctorque fieri, cuius illum iam tum, quod filiis careret, designauerat successorem. Accepit iuuenem Diazium, ea significatione animi, & sensu quem personæ, causæque dignitas postulabat, & quasi eius luero staret regni vniuersi conuersio, incredibile studium in eius contulit educationem, vt reuersus ad suos populos magistrum se illis credendi exhiberet, & viuendi normam; sed aliquanto post prudenter coniciens fore vt Goæ in Seminario, maiores ederet profectus consuetudine mutua, & æmulatione iuuenum Principum, qui ab nostris ibidem in spes eadem formabantur, baptismo illustratum Laurentij nomine, Goam misit. Pergebat iuterea ardentem ab iis qui præerant, illam prouinciam ambire, & multos secum ducere socios, quibus iam tum secures institit quarere, cædendis ad fabricam arboribus; & ornatum altaris omnem ac suppellectilem ædis sacræ. Sed non tulit Malaca orbari homine tam necessario, ingenij esto non nihil austeri, at hoc etiam nomine illi vrbi optando, quæ non erat sensus ad eum vegeti vt leniori stylo moueretur, nec alium sperabat, qui eius vires adæq; impletet. Re ipsa difficile dictu est ex illa eius immota statione quantum in commune redundaret bonorum: ex iis illud iure magni habetur, quod alendos suscepit, & instituendos pueros, vel morte parentum orphanos, vel infelicitate abiectos. Crescebat ingens eorum numerus, Indi, Lusitani, hybrides, qui parentum cura, & victus quærendi præsidio arteque destituti, adigebantur ad illum quoquo tandem modo exculpendum, constabantque iam corpus sceleratissimum, & maxime insolens: bimestre nondum exierat post eius Malacam aduen-

tum, & huic operi manum ante omnia admouit, nullum aded necessarium arbitratum.

Die igitur quodam è sacro suggestu ad populum de illo egit, ea contentione, & ardore quem argumento subdebat ratio; monuitque perorans, PP. Ioannem Beira, & Nicolaum Nunnium, recentes ex Moluco, vt Goam pergerent, illic substitutos, & calamitosos pueris tùm primas literas tradituros, tùm vero potissimum Christianam qua essent victuri pietatem. Nec plura die statim consequenti ex iis domi habuit sexaginta; post paulum centum & viginti: cuiusmodi vero diligentiam adhiberet, ad eradendas primùm vitiorum sordēs quas secum attulerant; augendamque illorum emendationem, & eò promouendam, vt virtutem præferrent plusquam puerilem, breui vidit & demirata est ciuitas: obseruare fixas orandi, studendique horas, & sacra mysteria obeundi; ædes adire locupletum, & eorum mancipia Christianis præceptis informare; nonnumquam in foro ethnicos; noctibus propè singulis vrbe totam; decantandis per eam iisdem præceptis choro multiplici; ministerium famulare nosocomiis duobus impendere Lusitanorum, & indigenarum; iurantes, & licentius aliquid locutos arguere, nobiles perinde vt plebeios, quæ munera cum semel Diazius denunciaffet palam sua vice se illis committere, probabant omnes; offendebatur nemo: ludentes præterea seruare, ne in rixas, verbaque erumperent impia; irreuerentiam à templis arcere, ac si quem illic aduerterent minus modestum, minusque compositum, diuinæ præsentiae admonere sed profus admirandum, quod eorum nonnulli, cum à petulantibus, & flagitiosis, præmium liberæ reprehensionis colaphos referrent, tantum abest vt quererentur & dolerent quin imo domum alacres recurrerant, bonam illam sortem gratulaturi sibi apud Patrem: vulgo tamen erant in magna veneratione, vocabanturque Angeli Patris Diaz, & Dei nuncios; nec latet eorum quæ monitis, quæ morum candore, multos vitam mutasse in melius. Malacæ Diaz quadriennium dederat, cum Goam à Sociis ad suppetias accitus, annos illic transegit vndecim, pari semper fructu actuosissima, & feruidissima pietatis; donec ad mercedem tot annorum vocatus, octodecim maxime, quos Indorum impendebat saluti, obiit Augusti. 21. anno 1571. elatusque est celebri funere, ciuibus vniversis tanti viri iacturam lugentibus, de illius ætate tam sunt inter se diuersi qui Goa scripsere vt certi nihil ausim affirmare; nisi quod pluribus placuit ad annum sexagesimum tertium peruenisse. Sed in eo conueniant omnes, si sibi fortius imperasset, & in cohercendæ igneæ indolis quadam licentia fuisset constanter, nullis non arduis & heroicis gerendis futurum fuisse idoneum & parem.

80.
Ant. Quadrij gesta, &
Tobitus.

Superest hunc librum elaudamus Antonij Quadrij illustri memoria quem nobis annus 1572. abstulit, iactura Indorum incomparabili; vbi tredecim annos Prouincialis munere nostris præfuerat: nihil potest virtutis omni ex parte absolutæ religioso ex homine optari, qua non esset eximie